

O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMI: SALOHIYAT VA MUAMMOLAR

Rahmonova Gulbadanbegim Dustyor qizi

SamDChTI talabasi

E-mail:gr680701@gmail.com

Annotatsiya: Ziyorat turizmini rivojlantirish. O'zbekistonda ziyorat obyektlari. Turizm salohiyati. Muammo va yechimlar.

Kalit so'zlar: Turizm, rivojlantirish, Samarqand, tarix, diniy turizm, Buxoro.

Ziyorat diniy turizmning bir turi sifatida odamlarning muqaddas qadamjolarga sayohat qilish sayohatidir. Muqaddas joylar Markaziy Osiyodagi musulmonlarning diniy hayotida muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda ziyorat turizmi musulmonlar uchun muqaddas Buxoro va Samarqand shaharlari bo'lganligi sababli salmoqli rivojlanish salohiyatiga ega. Islom diniga e'tiqod qiluvchilar uchun bu qadimiy hududlarda ko'plab muqaddas maskanlar mavjud.

Samarqandning 2750 yillik tarixga ega bo'lib, u Rim, Afina, Bobil bilan tengdoshdir. Shoir va tarixchilari uni haqli ravishda "Yer yuzining sayqali" deb atashgan. Samarqanddagi muhim ziyoratgoh bu shahardan 12 km uzoqlikda joylashgan Imom al-Buxoriy yodgorlik majmuasidir. Bu erda hadis ilmining asoschisi Ismoil Buxoriyning qabrida masjid qurilgan. XVI asrda qabr ustida kichik maqbara qad ko'targan va yonida masjid qurilib, chinorlar o'tqazilgan. 1998-yilda alloma tavalludining 1225 yilligi nishonlanishi munosabati bilan Qadimiy maqbara o'rnida yodgorlik majmuasi barpo etildi. Ziyorat turizmini rivojlantirish maqsadida majmuadagi barcha ob'ektlarni to'liq demontaj qilish va atrofni obodonlashtirish asosida faqat besh asrlik chinorlar va markaziy maydondagi buloq saqlanib qolinib, yangi majmua qurishga qaror qilindi. Yaqin kunlarda majmua oldida 313 ta yotoqxonaga, 76 ta oilaviy mehmon uyi va bir vaqtning o'zida 449 nafar mehmonni qabul qila oladigan choyxonaga ega zamonaviy mehmonxonalar rejashtirilgan. Shuningdek, ziyoratchilarga qulaylik yaratish maqsadida majmua hududida ikkita avtoturargoh, savdo shoxobchalari va boshqa infratuzilma obyektlari qurilmoqda.

Imom al-Buxoriyning tug'ilgan vatani 2500 yillik Buxoro islom olamida Makka, Madina, Bag'dod, Mozori Sharif, Shom va Quddus bilan birga sharif shahrlar qatoriga kiradi. Muqaddas Buxoroning g'oyaviy asosini so'fiylik ta'limoti tashkil etadi. Buxoroda Markaziy Osiyoning so'fiy obidalari eng yorqin, rang-barang va ko'p sonli me'morchiligi aks etgan. Yetti pir maqbaralari ko'plab musulmonlarning ziyoratgohidir.

No	Pirlar	Ta'limoti	Manzili
1.	"Jahon hojisi" nomi bilan mashhur Abduxoliq G'ijduvoni (1103-1120).	Xojagon tariqati asoschisi "Vasiyatnoma" kitobi muallifi Uning so'fiylar oldiga qo'ygan talablari: taqvo, va'z-nasihati, ustozga hurmat, yovuzlikka qarshilik. 2003 yilda tavalludining 900 yilligi nishonlandi.	G'ijduvon shahrida joylashgan "Abduxoliq G'ijduvoni hazratlari majmuasi".
2.	"Xoja Orif Mohitobon" nomi bilan mashhur Xoja Muhammad Orif Ar Revgariy (1165-1259).	So'fiylikning mohiyati va ustoz A. G'ijduvoni haqida nazariy ma'lumotlar bayon etilgan "Orifnoma" asarining muallifi So'fiylik yo'lining boshlanishi tavsifi. So'fiy hozirgi zamonga to'liq singib ketgan bo'lishi kerak. Chunki "Hozirgi on Xudo tomonidan berilgan".	Shofirkon tumani Revgar qishlog'ida joylashgan "Xoja Orif Revgariy maqbarasi".

3.	Xoja Mahmud Anjir Fag'naviy (1307-yilda vafot etgan)	Hunarmand bo'lib, kulolchilik bilan shug'ullangan. Revgariydan tahsil olgan. Uning haqiqat yo'lidagi ta'limoti sokin Allohni zikr qilish emas, balki ochiq, baland ovozda zikr qilishga asoslangan edi. Fag'naviy barchani ezgu ishlarga chorlagan.	Vobkent tumanida joylashgan "Xoja Mahmud Anjir Fag'naviy" majmuasi.
4.	"Xoja Azizon" nomi bilan mashhur Xoja Ali Romitoni (1191-1321).	"Risoi Azizon" asarining muallifi, Fag'naviyning shogirdi. Haqiqatni bilishning 10 ta asosini ko'rsatgan: poklanish marosimiga rioya qilish, sukut saqlash, yolg'izlik va zohidlik, ro'za tutish, zikr qilish, xotirani pok saqlash, taqdiridan rozi bo'lish, solihlar bilan suhbatlashish, bedorlik va halol taom.	Romitan tumani Qo'rg'on qishlog'ida joylashgan "Xoja Ali Romitani maqbarasi"
5.	Xoja Muhammad Boboi Samosiy (1259-1354)	U o'zining kulohini (so'fiylik bosh kiyimini) Naqshbandga topshirgan, buning sharofati bilan Naqshband baxtsizlikning oldini olish xususiyatiga ega bo'lgan. U Amir Kulol va Naqshbandning ma'naviy ustozidir.	Ramitan tumani Samos qishlog'ida joylashgan "Xoja Muhammad Boboi Samosiy majmuasi".
6.	Said Mir Kulol (1281-1370)	Amir Temur o'zini Amir Kulolning shogirdi deb bilgan. Uning ta'limotida insonning bilim egallash muhim o'rin tutadi. Ilm, olingan bilim foydali bo'lishi kerak, amaliy qo'llabilmaydigan bilim foydasiz yukdir.	Kogon tumani Yangi Xayot qishlog'ida joylashgan "Said Amir Kulol maqbarasi".
7.	"Buyuk Xoja", "Naqsqoshlar shohi", "Avliyolar sultoni" nomlari bilan mashhur Hazrati Bahouddin Naqshbandiy (1318-1389)	Asosiy asari "Avrod". Naqshbandiyaning shiori "Dil ba yoru - dast ba kor". Ta'limoti bir qator axloqiy tamoyillarga asoslanadi: mehr-oqibat, tabiatga hurmat, hayvonlarga mehr, ustoz va shogird o'rtasidagi ma'naviy muloqot, o'zlikni anglash, xotirlash, hushyorlik.	Kogon tumanidagi Kasri Orifon qishlog'ida joylashgan "Bahouddin Naqshbandiy hazratlari yodgorlik majmuasi".

Bu ziyoratgohlar Buxoro muqaddas qadamjolarining katta salohiyatidan dalolat beradi. Xo'sh, O'zbekistonda ziyorat turizmining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan sabablar nimada? O'zbekistonning muqaddas qadamjolariga tashrif buyuruvchilar tarkibini o'rganish shuni ko'rsatadiki, bu maskanlarning asosiy ziyoratchilari respublika fuqarolaridir. O'zbekistonga keladigan chet ellik sayyohlar ularning bir qismiga madaniy turizm doirasida tashrif buyurishadi. Aynan ziyorat maqsadlari bilan respublikaga kam sonli sayyohlar keladi.

O'zbekistonda kirish ziyorat turizmi rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan sabablardan biri turli mamlakatlardan kelgan musulmonlar – ziyoratchilarning O'zbekistonning muqaddas joylari haqida yetarli darajada xabardor emasligidir.

Yana bir sabab, Respublikada tarixiy, ekologik, madaniy, arxeologik, etnografik, ma'rifiy turizmga asosiy e'tibor berilib, ziyorat turizmini tashkil etishga ixtisoslashgan turoperatorlar haligacha yetarlicha emas.

Uchinchi sabab ko'plab yengilliklar berilishiga qaramasdan viza berish bilan bog'liq muammolar.

To'rtinchi sabab - aviachiptalarning yuqori narxlari, aeroportda xizmat ko'rsatish, bojxona nazorati, musulmon ziyoratchilar uchun ixtisoslashtirilgan ovqatlanish sektori rivojlanmaganligi, xalqaro to'lov tizimlarining kredit kartalaridan foydalanish bilan bog'liq muammolar mavjud.

Yoqorida keltirilgan muammolarni hal qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni e'lon qilindi. Farmonga ko'ra kelgusi yillarda ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari belgilab olindi:

qonunchilik bazasini takomillashtirish;

infratuzilmani rivojlantirish;

transport logistikasi;

qulay turistik muhitni shakllantirish;

ichki turizmni rivojlantirish;

mamlakatning sayohat va dam olish uchun xavfsiz imidjini mustahkamlash.

Xulosa o`rnida shuni aytish kerakki, ziyorat turizmi aslida xalqlar va shaharlar tarixini monetizatsiya qilishdir.

Bu shaharlarning tarixiy qiyofasining buzilishi turizmni rivojlantirish istiqboliga tahdid solmoqda.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev o`z chiqishlarida xorijiy davlatlarning tajribasini o`rganish va amaliyotga

tatbiq etish borasida bir necha bor to`xtalib o`tdi. Darhaqiqat, tarixiy ruhni saqlab qolishga muvaffaq bo`lgan

va texnologik taraqqiyotga erishgan, har yili ziyorat turizmidan kata daromad oladigan boshqa mamlakatlar

tajribasini sinchkovlik bilan o`rganish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5611-son "O`zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo`shimcha chora-tadbirlar to`g`risida"gi Farmoni, 05.01.2019.
2. Биржаков М.Б. Паломнический и религиозный туризм. «Туристские Фирмы», справочник/ М.Б.Биржаков; СПб.: ОЛБИС, 2011 - 354 с.
3. Collins-Kreiner, N. (2020), "Pilgrimage tourism-past, present and future rejuvenation: a perspective article", *Tourism Review*, Vol. 75 No. 1, pp. 145-148. <https://doi.org/10.1108/TR-04-2019-0130>
4. Griffin, K.; Raj, R. The importance of religious tourism and pilgrimage: Reflecting on definitions, motives and data. *Int. J. Relig. Tour. Pilgr.* 2018, 5, 2–9.
5. Rashid, A.G. (2018), "Religious tourism – a review of the literature", *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, Vol. 1 No. 2, pp. 150-167. <https://doi.org/10.1108/JHTI-10-2017-0007>.
6. Hanefar S.B., Sa`ari C.Z., Siraj (2016), "Synthesis of spiritual intelligence themes from Islamic and western philosophical perspectives", *Journal of Religion and Health*, Vol. 55, pp. 2069 - 2085. <https://doi.org/10.1007/s10943-016-0226-7>